

Знову подякую долі...

*Щасливий той, кому дарує доля
Людей, прекрасних, видатних зустріти...
Що все життя зуміли присвятити
Служінню людям... Зі своєї волі...
Ніхто їх не примушував так жити,
Та прагнення покращити цей Світ
Як серце Данко, змусило горіти
І їх серця... І залишити слід...
Що іншим всім указує дорогу...
І є життєвим прикладом для всіх...
Щоб було з чим постати перед Богом,
Все залишивши всім і для усіх...*

О. Васильєв

Автору цієї статті доля подарувала можливість не лише особистого знайомства і спілкування з Леонідом Володимировичем Погорілим – однією з видатних особистостей сучасності, а ще й можливість майже десятиріччя працювати під пильним, але й водночас турботливим керівництвом цієї людини. Звісно, що багатьом моїм колегам поталанило більше: це ті, хто працював разом з цією надзвичайно обдарованою, освіченою та талановитою людиною і двадцять, і тридцять років і більше. Леонід Володимирович – особистість, яка залишила по собі не лише добру пам'ять в моєму серці, а й в прямому сенсі допомогла спрямувати мій особистий життєвий шлях у правильному в усіх відношеннях напрямку.

Як відомо з історичних прикладів, більшість видатних людей, чия праця, винаходи, відкриття, книги справді змінили світ на краще, за життя, як правило, не мали належного визнання. Це не є ознакою неповаги менш талановитих людей до геніальності окремих видатних сучасників, але є прямим доказом того, що їх ідеї, винаходи, відкриття просто випереджали час, що лише підтверджує їх геніальність та неординарність. Більшість звичайних людей просто не могла навіть розумом осягнути велич результатів праці цих геніїв, одразу скористатися цими результатами та надати заслужену пошану цим вченим та винахідникам.

Без перебільшення можна стверджувати, що і більшість результатів багаторічної плідної праці Леоніда Володимировича Погорілого ще не отримали належної оцінки з боку сучасників саме тому, що в багатьох випадках вони також випереджали час і їх триумфальне визнання ще попереду.

На превеликий жаль, передчасно перестало битися серце цього видатного вченого і талановитого керівника. Одному Богу відомо, скільки б ще змогла прожити і плідно пропрацювати ця людина, аби розквіт його Генія та працездатності не співпав з різким хаотичним розпадом колишнього Радянського союзу, виникненням екстремальних економічних умов, коли розмови

про подальший розвиток аграрної науки та зростання його темпів стали просто недоречними, адже аграрна наука і весь стратегічно важливий агропромисловий комплекс країни почали фінансуватися за остаточним принципом і в прямому сенсі були поставлені на межу виживання. А Леонід Володимирович відчував особисту відповідальність за збереження матеріально-технічної бази та кадрового наукового потенціалу інституту, який він очолював. Хвилювання за долю кожного підлеглого, необхідність особистої участі в багатьох наукових проектах, постійна потреба захищати майбутнє Установи і її колективу на всіх рівнях владних структур, власні наукові розробки і ще багато інших питань, які безпосередньо не пов'язані з аграрною наукою, але пов'язані в тому числі з функціонуванням всіх служб і структур смт Дослідницьке, де розташований інститут.

Все це змушувало працювати Леоніда Володимировича в дуже напруженому ритмі, що не могло не призвести до спрацювання ресурсу роботи великого серця цієї видатної людини. Але інакше він не міг, тому його робочий день починався дуже рано, і майже ніхто крім нього самого та його дружини не знав, коли він взагалі знаходить час для відпочинку. Лише приблизні підсумки результатів цієї титанічної праці вже вражають. Неоціненний скарб наукових здобутків налічує близько 500 наукових праць, серед яких понад 40 книг і монографій, 50 авторських свідоцтв та патентів на винахід. Він особисто розробив та сформулював теоретичні основи системних методів випробувань та прогнозування розвитку нової сільськогосподарської техніки і агротехнологій, якими ще тривалий час будуть користуватися вчені, інженери та конструктори в галузі сільськогосподарського машинобудування та випробування техніки та обладнання. А скільки наукових праць, звітів, статей, монографій інших науковців пройшли через особисте редагування Леоніда Володимировича і завдяки цьому набули дійсно всіх необхідних рис завершених наукових досліджень? На них по праву серед прізвищ авторів мало б бути обов'язково присутнім прізвище і підпис Леоніда Володимировича, але через природну скромність та небажання так би мовити «затінювати власними академічними регаліями» прізвища молодих вчених, він часто особисто викреслював своє прізвище із рукописів інших авторів, і офіційні звіти друкувалися вже без його імені. Але вдячні молоді вчені намагалися хоча б якісь рукописні матеріали з особистими правками, зробленими олівцем рукою Леоніда Володимировича так би мовити «забути» передати на зберігання до архіву Установи, а довгі роки зберігали у власних домашніх архівах, час від часу переглядаючи і розуміючи з роками все гостріше правоту, геніальність та чіткість формулювань в правках, зроблених рукою геніального вченого. Автор цієї статті також не є винятком з великого списку науковців, що в свій час періо-

дично трішечки «забували» правила, але таким чином «здобували» рукописні поради Леоніда Володимировича і зберігають до цих пір як добру пам'ять про співпрацю з нашим тричі академіком, як ми між собою його називали.

Минули роки, але я й досі не перестаю дивуватися надзвичайній здатності цієї людини так продуктивно витратити свій час і встигати не лише поверхнево проглядати сотні і тисячі аркушів, заповнених в різних стилях, різними почерками, різними людьми, а в буквальному сенсі доопрацьовувати або і просто переробляти чужі ідеї, думки, висновки, роблячи їх грамотно сформульованими, чіткими та зрозумілими. Далеко не кожен вчений в змозі за лічені хвилини перечитати кілька десятків сторінок під час хаотично нагромаджених, лише схожих зовні на наукові, «особливих думок», знайти в них раціональне зерно або кілька, внести власною рукою киче потрібні правки і з доброзичливою посмішкою запропонувати автору чи кільком авторам подальший шлях досліджень, підказати назву видання, де можна це надрукувати і ще й похвалити навіть відверто слабку роботу. А потім ще й посприяти виходу публікації в світ і після виходу видання не забути особисто поздоровити молодих вчених з неабиякими успіхами в науковій праці. Це все окрилювало кожного і стимулювало до ще більш наполегливої праці, нових наукових пошуків, додаткових зусиль з метою підвищення власної освіченості, вивчення самостійно іноземних мов...

А потім разом з прагненням подальших наукових досягнень приходило розуміння, що вдруге йти до Леоніда Володимировича з недоопрацьованими і чітко не сформульованими власними ідеями вже і соромно, що це означало б, так би мовити, свідомо красти час у надзвичайно зайнятої людини. Мимоволі багато хто з нас намагався копіювати його академічний і разом з цим зручний для засвоєння стиль викладання матеріалу чи надавати хоча б схожості з ним власним ідеям, висновкам, формулюванням. Але навіть цитуючи слово в слово висловлювання нашого академіка, ми розуміли, що лише поверхнево усвідомлюємо глибинний сенс його думок, бачення перспективи, широту світогляду. І змушені були відпрацьовувати кожен свій стиль, почерк, шукати своє особисте місце в певних галузях аграрної науки.

Оскільки наукова діяльність колективу інституту була і є пов'язаною з ще одним важливим напрямком, а саме випробуваннями сільськогосподарської техніки і технологій для сільськогосподарського виробництва, ми маємо велику кількість результатів випробувань, які накопичуються в архіві інституту починаючи з 1948 року, і ці результати є експериментальним шляхом отриманими підтвердженнями або спростовуваннями певних наукових ідей.

У розвитку цього напрямку діяльності інституту також є величезна заслуга Леоніда Володимировича Погорілого, який пройшов весь шлях від невідомого нікому інженера-випробувача, що родом з маловідомого с. Черепин Тетіївського району до відомого в багатьох країнах світу тричі академіка, ім'я якого з гордістю вже понад 10 років носить інститут. До речі, сьогодні ніхто не наважиться визначитися в питанні, хто більше для кого зробив користі – інститут для ста-

новлення Леоніда Володимировича як вченого і керівника, чи навпаки, Леонід Володимирович для становлення інституту як головної державної наукової установи Міністерства аграрної політики України з багатьох стратегічних питань АПК, тому що неможливо відокремити ім'я від інституту або інститут від його імені й оцінити окремо.

Повертаючись до спогадів про Леоніда Володимировича як про звичайну людину знову і знову повертаєшся до питання: як звичайна людина могла мати таку надзвичайну працездатність і головне – працелюбність?

Викласти свої багаторічні спостереження, напрацювання, результати експериментів на 500 сторінках – непросте завдання для будь-якого вченого. А мати в своєму активі результати близько 500 наукових праць, в тому числі понад 40 книжок і монографій під силу лише дуже видатним вченим. І це не згадуючи понад 50 авторських свідоцтв і патентів на винаходи.

Слід відзначити, що Л.В. Погорілий писав рукописи наукових праць або їх частин сам особисто своєю рукою, а вже потім вони набували друкованого вигляду. Мені важко уявити, як він тоді, не маючи під руками сучасних комп'ютерних технологій, умів розміщувати якусь складну формулу розрахунків на кількох аркушах рукопису, якщо ця формула розрахунків, надрукована дрібним шрифтом, займала потім цілі сторінки, і не помилятися. Уважний аналіз показує, що в таких формулах відображались алгоритми моделювання нових машин, процесів, технологій, вводилися нові коефіцієнти, нові складові. Як можна було просто не «загубитися» в такій кількості сторінок, якщо він одночасно працював над кількома темами та книжками? Кожен, хто займався науковими дослідженнями, пам'ятає, як важко сформулювати навіть назву наукової тематики таким чином, щоб вона була одночасно і досить емкою і лаконічною, і відображала в скороченому вигляді весь зміст наукової праці, і не викликала ні у кого зайвих питань, тобто чітко обмежувала певний напрямок і обсяг досліджень. А як це виходило у Леоніда Володимировича? Кожний термін в назві наукової праці логічно був пов'язаний з іншими. Назва була чіткою, нерозмитою, зрозумілою. Це також одна із рис авторського таланту геніального вченого. Як у А.П. Чехова «Краткість – сестра таланта!». Ні додати, ні відняти, як-то кажуть.

Кожна з простих, на перший погляд, назв наукових праць, якщо уважно проаналізувати, відображає фундаментальні дослідження. Вслухайтесь лише в деякі словосполучення типу «світові тенденції», «в животноводстві», «сельськогосподарської техніки» та ін. Тобто це означає, що проаналізовано більшість тенденцій у світі, а не в якомусь районі чи області, у всьому тваринництві, а не лише на якійсь одній фермі чи господарстві, всієї основної сільськогосподарської техніки, а не якогось одного плуга чи борони. Уявляєте масштаб досліджень? Не кожен наважиться навіть братися за такі складні масштабні проекти. А Леонід Володимирович був ще й сміливою людиною – його не лякали великі обсяги досліджень, віддаленість перспектив. Він впевнено йшов вперед, беручись за надскладні завдання.

На перший погляд все вищесказане схоже на суцільну «хвалебну оду великому кормчому», але це не так. Всі згадані риси цієї талановитої людини справді були йому притаманні – і обдарованість, і працездатність, і людяність. І всі його звання, нагороди та т.п. – це справді його особиста заслуга. Але так багато він працював не заради визнання його особистих заслуг, а ради своєї країни. Скромність завжди була його невід'ємною рисою. Мабуть Бог і дав йому стільки таланту, тому що знав: Леонід Володимирович використає його на користь всім людям, а не лише собі. Можливо тому він вмів бачити набагато далі вперед в часі, аніж інші.

Працюючи на перспективу, Леонід Володимирович передбачав, що як би часто не змінювалися форми правління, економічні умови та уряди в країні, рано чи пізно країна змушена буде заради власного виживання та економічної незалежності повернутися обличчям до аграрної науки і відродити безглуздо зруйновані галузі сільськогосподарського виробництва, тобто врешті-решт згадати, що ми за всіма ознаками є саме аграрною країною, а не туристичною. Тоді напрацювання Л.В. Погорілого і його колег-науковців стануть потрібні, як ніколи, адже в них викладені результати фундаментальних досліджень за багато років наполегливої праці.

Так воно і відбувається сьогодні в часі і просторі. Але на жаль, якщо раніше більшість не могла зрозуміти всю цінність наукових напрацювань Л.В. Погорілого і його колег-науковців, то сьогодні далеко не всі здатні проявити сміливість і визнати правоту його ідей, розробок, винаходів, і не шукати щось таке саме за кордоном. Як писав великий Кобзар, «і чужому научайтесь, і свого не цурайтесь».

На сьогодні вже недостатньо просто періодично і публічно визнавати геніальність та заслуги в аграрній науці одного з видатних вчених сучасності Л.В. Погорілого. Потрібно скористатися його ідеями і розробками, тобто реалізувати його задуми на практиці. Не обов'язково всліпу копіювати європейські підходи, тенденції, методи, стандарти, регламенти, і при цьому оцінювати властивості нових сільськогосподарських машин лише з точки зору безпеки і ергономіки, пам'ятаючи, що ми вже вмели всебічно оцінювати всі властивості нових машин, в том числі з точки зору безпеки і ергономіки, в тому числі і закордонного виробництва. Але чомусь все відкладається на потім. Аграрній науці доводиться увесь час доводити свою потрібність на різних форумах, виставках, конференціях, круглих столах. Фахівцям з багаторічним досвідом доводиться витратити час на додаткове підтвердження власної компетенції, яка до сьогодні ніколи не підлягала сумніву. Намагання отримати вищі рівні акредитації є вимушеною мірою, тому, що відсутність одного папірця з печаткою може відняти саме право на визнання результатів роботи всього колективу. І знову відволікання ресурсів на не так вже і конче потрібні речі. А проекти, започатковані Леонідом Володимировичем, чекають кращих часів. Чому так? Чому ми так прагнемо формально бути схожими з аналогічними закордонними установами, працювати за їхніми правилами, на такому як у них обладнанні замість того, щоб розвивати і вдосконалювати своє? Невже працю

багатьох випробувачів і науковців можна буде побачити лише на папері в архіві, а не в нових тракторах, комбайнах, фермах з автоматизованими процесами функціонування?...

Можливо, комусь і здається корисним засмічування рідної мови іноземними термінами типу «валідація» – «верифікація» - «невизначеність невизначеності вимірювання» - «акредитація». Але з практичної точки зору у нас ще раніше існували власні системи контролю і управління якістю, власні терміни рідною мовою, які так само відображали суть процесів, мали зрозуміле тлумачення, яке легко запам'ятовувалося у «домашньому» варіанті. Леонід Володимирович, ще 20 років тому часто повторював: «Хлопці! Для вирішення цієї задачі потрібна «мозкова атака!» І лише через наступні 10 років до нас дійшло в інтерпретації одного з японських вчених висловлювання «мозковий штурм». Здається, що ми не гірші від японців.

Але ми залишаємося в постійних пошуках «першоджерел істини» на стороні і втрачаємо більшу частину свого наукового потенціалу саме через витрачання часу на пошуки доказів невідомо кому, що в нас також є талановиті і працюючі люди. Якщо ми зуміли здійснити космічний проект «Морський старт», то, певно, у нас десь поки що спить потенціал для створення чисто українського трактора, комбайна, самохідного обприскувача, біогазової установки. І лише із зроблених в Україні, а не в Китаї, комплектувальних. Я думаю, що й Л.В. Погорілий хотів так само цього – розвитку власної країни через розвиток власної промисловості та виробництва вітчизняних якісних машин. До речі, навіть ті, хто не міг належним чином оцінити (а значить, на ділі підтримати на своїх рівнях) його ідеї за життя, не могли не визнати за ним право оцінювати науковий внесок інших. Маловідомий факт, що згідно з Постановою Кабінету Міністрів України за №420 від 5 червня 1993 року Леонід Володимирович входив в галузі науки і техніки при Кабінеті Міністрів України. Постанова була підписана тодішнім прем'єр-міністром України Л.М. Кучмою та міністром Кабінету Міністрів України В. Пустовойтенком.

Скільки ще часу знадобиться для того, щоб зрозуміти, що Леонід Володимирович і такі як він за великим рахунком не лише вказали нам правильні шляхи, а ще й вимостили дороги своєю працею? І ними треба йти, а не чекати, коли ці шляхи загубляться в бур'янах і потім знову доведеться їх відшукувати. Не потрібно наново винаходити коліща: це вже зроблено до нас. Але навчитися користуватися цим, так би мовити, у переносному сенсі коліщам – повинні вже ми...

Знову подякую долі, що зустрів на своєму шляху Леоніда Володимировича і, як мені здається, дечому встиг у нього навчитися...

Стаття надійшла до редакції 14 липня 2014 р.